

Millä kielellä yliopistossa opiskellaan?

Matti Saarnisto

Turun yliopistoon nimitettiin tammikuussa geologian ja mineralogian professoriksi suomen kieltä taitamaton Ruotsin kansalainen. Oppiaineen toinen professori, myös suomen kieltä taitamaton, on hollantilainen. Hän hoitaa virkatehtävänsä englannin kielellä. Suomenkielisen yliopiston opiskelijat eivät siis saa oppiaineessaan enää lainkaan suomenkielistä professoritason opetusta. Miten voidaan hoitaa yliopistolain velvoittama suomenkielinen opetus kahden kieltä taitamattoman voimin, miten varmistaa opiskelijoiden oikeus tenttiä ja tehdä tutkielmansa omalla äidinkielellään?

Viran täyttöä valmistellessaan laitosneuvosto päätti, että haku ei ole kansainvälinen, koska paikkaan haluttiin suomentaitoinen. Virantäyttöselostesta jäi vaatimus suomen kielen taidosta kuitenkin pois, ja niin kielitaidolla ei voinut olla merkitystä nimityksessä. Näin asia Turussa tulkittiin. Nimitetyn professorin tieteellinen pätevyys on kiistanaton.

Mitä vahinkoa nyt sitten on turkulaisille geologian opiskelijalle siitä, että oikeus opiskeluun äidinkielellä menikin? Hänhän pääsee heti oppiin englannin kielellä, joka on geologian kieli maailmanlaajuisesti. Kielikylpy kuitenkin arveluttaa, kun kumpikaan professori ei puhu englantia äidinkielenään. Tämä korostaa tarvetta pohtia yliopistojen opiskelukielen merkitystä yleisesti.

*Femoscandia archaeologica*n vuoden 2000 niteeseen on toimittaja Jussi-Pekka Taaivatsainen koonnut puheenvuoroja tutkimuksen ja opetuksen kielestä. Niiden pohjana on Tarton yliopiston arkeologian professorin Valter Langin alustus pienen kielen asemasta tieteellisessä julkaisemisessa. Virossa on käyty aiheesta keskustelua, jonka sisällöstä voi kiteyttää kaksi näkemystä. Luonnontieteilijät korostavat, että Viron tulee omaksua englanti yksinomaiseksi tieteen kieleksi niin pian kuin mahdollista. Humanistit kuten Lang kannattavat voimakkaasti kansallisten kielten käyttöä monikulttuurisessa maailmassa.

Kommentissaan Langin tekstiin biologi Tom Reuter pohtii kansallisten kielten merkitystä yliopisto-opetuksessa, samalla kun hän toki korostaa, kuinka tärkeää on julkaista keskeiset tulokset englanniksi. On välttämätöntä, että opiskelija voi käyttää äidinkieltään perehtyessään oppiaineensa keskeiseen sisältöön ja terminologiaan. Ajattelu, kieli ja kirjoittaminen ovat erottamattomia. Jos opiskelija joutuu liian nopeasti yksinomaan englanninkieliseen akateemiseen ympäristöön, hän omaksuu pinnallisesti termejä ja asioita, joita hän ei täysin ymmärrä.

Oppimiselle on tärkeää, että tieteellistä keskustelua käydään äidinkielellä. Jos sitä käydään vain vieraalla kielellä, keskustelu köyhtyy, koska useimmat meistä joutuvat miettimään sanottavansa sisällön ohella oikeata kielellistä ilmaisuja. Sama pätee myös oppinäytteiden kirjoittamiseen. Luonnontieteiden opiskelu joka tapauksessa syventää myös englannin kielen osaamista, koska suuri osa oppikirjoista on kirjoitettu englanniksi.

Biologian ja geologian perusta on eksakteissa luonnontieteissä, vaikka ne monin osin edelleen ovatkin deskriptiivisiä tieteitä. Edellä lainatut biologin ajatukset soveltuvat sellaisenaan myös geologian opiskeluun ja mielestäni lähes poikkeuksetta kaikkeen yliopisto-opiskeluun. Perusasiat on opittava äidinkielellä.

Huoli äidinkielestä Suomessa on ajankohtaisempi kuin vuosikymmeniin nyt, kun Eurooppa yhdentyy. Niin suomi kuin ruotsikin ovat pieniä kieliä, ja niiden asema laajentuvassa EU:ssa tulee väijäämättä heikkenemään. Pienten kielten asemaa puolustavat vain näitä kieliä puhuvat. Taistelulta on pohja pois, jos äidinkieltä ei Suomessa vaalita. Siksi Turun geologinimitys puhuttaa.

Ruotsin vanhat yliopistot ovat aidosti kansainvälistyneitä. Mutta Ruotsissa edellytetään, että ruotsia taitamaton professori opettelee kielen kahdessa kolmessa vuodessa. Näin on laita ainakin tapauksissa, joita geologian alalta tunnen. Aivan sama on vaatimus Norjassa. Turussa ei vierasmaalaisilta professoreilta odoteta suomen kielen opettelua. Miksi näin? Ulkomaalainen professori on yliopistoissa nähtävästi vielä niin harvinainen, että kieliasiaa ei ole havaittu ongelmaksi. Kansainvälistyminen on koettu vain myönteisesti.

'Kiasma hakee suomenkielistä johtajaa' otsikoi Helsingin Sanomat oireellisesti, ikään kuin Suomen nykytaiteen museon johtajan virka olisi pitänyt panna kansainväliseen hakuun. Esimerkkejä äidinkielen tahattomasta tai tarkoituksellisesta vähättelystä on leikekansio täynnä.

Ajankohtaisessa julkisessa keskustelussa on korostettu milloin kodin, milloin koulun tehtävää lapsen kielellisten taitojen kehittämisessä. On myös kannettu osin aiheellista huolta ylioppilaiden äidinkielen laadusta ja yleensä kielen köyhtymisestä. Huoli äidinkielestä on jakamaton. Sanan pitäisi nyt muuttua jos ei lihaksi niin kuitenkin arkipäivän kielenhuoltotyöksi kaikilla tasoilla. Parhailaan eletävä 'Euroopan kielten teemavuosi' on syytä ymmärtää äidinkielen vuodeksi. Näin luodaan pohja myös uusien kielten tulokselliselle opiskelulle.

Välttämätön osa kielenhuoltoa on omakielisten termien kehittäminen. Esimerkiksi lääketieteessä on termityö hoidettu hyvin. Duodecimseuralla on erityinen lääketieteen sanastolautakunta, mutta kaiken kaikkiaan tilanne eri tieteenaloilla on kirjava. Vastuu on ensi sijassa tieteellisillä seuroilla.

Pienen kielialueen edustaja on kovilla liki yksikielisessä tieteen maailmassa. Mutta kieliponnistelujensa vastapainoksi hän voi tuntea tyydytystä omasta kielestään ja kulttuuristaan, omaleimaisesta kotipesästä. Äidinkielen vaalimisessa on tämän päivän yhteisen kielitaistelun paikka. Yliopistot ovat eturintamassa.

Kirjoittaja on Suomalaisen Tiedeakatemian pääsihteeri

